

LUND UNIVERSITY

Dendrokronologisk analys av byggnader på Backegatan 28 och 30 södra RännevalLEN 27, Vadstena, Östergötland

Linderson, Hans

2023

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Linderson, H. (2023). *Dendrokronologisk analys av byggnader på Backegatan 28 och 30 södra RännevalLEN 27, Vadstena, Östergötland*. (Dendrorapporter i Lund; Vol. 2023:98). Lund University.

Total number of authors:
1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

LUND UNIVERSITY

DEPARTMENT OF QUATERNARY GEOLOGY
KVARTÄRGEOLOGISKA AVDELNINGEN
HANS LINDERSON

28 november 2023

Nationella Laboratoriet för Vedanatomi och Dendrokronologi, rapport nr 2023:98

Hans Linderson

**DENDROKRONOLOGISK ANALYS AV BYGGNADER PÅ BACKEGATAN
28 OCH 30 SÖDRA RÄNNEVALLEN 27, VADSTENA, ÖSTERGÖTLAND**

Uppdragsgivare: Dag Lindström, Historiska institutionen, Uppsala universitet, Box 628, 751 26 Uppsala. Referens 518DLI (Kontaktperson: Göran Tagesson)

Område: Vadstena **Prov nr:** 17932-17963 & 17844 **Antal Borrprov:** 33-1=32

Dendrokronologiskt objekt: Ansats proveniensbestämning

Resultat:

Dendro nr:	Provnr; beskrivn, BV=bottenvv ÖV=övre vån	Trädslag	Antal år (1 radie om ej annat anges)	Splint (Sp) Bark (B) Vankant (W)	Datering av yttersta årsring i provet	Beräknat Fällningsår E(Efter) V(vinterhalv-året)	Kommentarer; mer vågad bestämning, inom parantes ännu mer vågad Proveniens se nedan i text
	Backegatan30						Röda huset
17844	V1 BV	Tall	55	Sp 37 W	1730	V 1730/31	N
17932	V2 BV	Tall	49	Sp 38 W			
17933	V3 BV	Tall	49	Sp 34 W			
17934	V4 BV	Tall	47	Sp 32 W	1730	V 1730/31	N
17935	V5 BV	Tall	47	Sp 33 W	1730	V 1730/31	N
17936	V6 ÖV	Tall	60	Sp 36 B	1730	V 1730/31	N eller S
17937	V7 ÖV	Tall	37	Sp 28 W			
17938	V8 ÖV	Tall	38;2	nära W			(1822-1824)(V)
17939	V9 ÖV	Tall	50	Sp 34 W	1730	V 1730/31	S
17940	V10 ÖV	Tall	48	Sp 25? W	1730	V 1730/31	N
17941	V11 ÖV	Tall	96	Sp 63 W	1858	V 1858/59	N
17942	V12 ÖV	Tall	105	Sp 59 W	1858	V 1858/59	N
17943	V13 ÖV	Tall	78	Sp 56 W	1858	V 1858/59	N
17944	V14 ÖV	Tall	91	Sp 70 B	1858	V 1858/59	S, SO Linköping
17945	V15 ÖV	Tall	71	Sp 67 B	1858	V 1858/59	(N el S)
	Backegatan28						Reveterade huset
17946	V16 BV	Gran	36	W			(1787) (N)
17947	V17 BV	Tall	110;2	Sp 72 W	1794	V 1794/95	(N el S)
17948	V18 BV	Tall	42	Sp 32 W	1794	V 1794/95	(N el S)
17949	V19 BV	Gran	58	W	1771	Juli 1771	S
17950	V20 BV	Gran	24-llw	W			
17951	V21 ÖV	Tall	89	Sp 51 W	(1842)		(V 1842/43) (S)
17952	V22 ÖV	Tall	30	ej W			
17953	V23 BV	Gran	86;2	W	1860	V 1860/61	Tiveden-Dalarna
17954	V24 ÖV	Tall	62	Sp 37 B	1857	V 1857/58	Tiveden-Dalarna
17955	V25 ÖV	Gran	121	W	(1814)		(V 1814/15) (N)

17956	V26 ÖV	Gran	31	B			
17957	V27 ÖV?	Tall	66	W	(1814)		(V1814/15 Västergötland)
	Rännevalen						Ryggåsstugan
17958	V28	Tall	71	Sp 47 W	1753	V 1753/54	(N el S)
17959	V29	Tall	55	Sp 32 W	1753	V 1753/54	S
17960	V30	Gran	60	W	1754	V 1754/55	S
17961	V31						
17962	V32	Gran	68	W	1754	V 1754/55	S
17963	V33	Tall	65	Sp 38 W	1753	V 1753/54	S

Kommentarer till ovanstående resultattabell

Proveniensbestämning.

Fällningstiden för det daterade virket i Vadstena spänner över tiden 1730-1858. Årsringsserierna är relativt korta så att tidstäckningen för analysen är 1680- 1858 med en relevant analys för proveniensbestämning från 1700-1858. Det är alltså denna tids skogslandskap vi skall ta i beaktande i föreliggande undersökning.

Vadstena ligger i Östergötlands jordbruksbälte. De närmaste referenser från denna tid har bedömts ha sin källort utanför jordbruksbältet i Östergötlands mellersta delar.

N: Skogslandskapet i norra delen av Östergötland. Viktiga referenser är Tvartorps gård, Rejmyre, med 85 prov från 14 byggnader, en gård med betydande skogsområde och eget sågverk borgar för lokalt taget virke. Andra exempel är Sonnorps frälsegård nordöst om Motala. Provenienser öster om Tvartorp har inte noterats vid undersökningen.

S: Skogsområde i södra delen av landskapet, exempel är Lysing (Håaveden), Malmslätt samt så långt söder ut som Viggesbo i norra Småland. Flera analyser från gamla Linköping pekar på dessa områden men viktigare är de undersökningar som direkt är hämtade från ovanstående område. Att särskilja olika källorter inom detta område har varit osäkert med de korta tidserier vi jobbar med från Vadstena.

Området, syd-öst om Linköping bedöms inte vara ett källområde för virket i Vadstena med något undantag. Starka kronologier här är komna från Föllingsö säteri och Grävstens säteri som ändå inte indikerar någon nära proveniens för vårt material.

Tiveden (N Västergötland)-Dalarna: Ett stort område som kan vara svåra att särskilja för ett enstaka prov. I detta fall en gran och en tall. Skogsområdena nära Vättern är rimligen mest troliga källområden fast dendrokronologin inte kan specificera detta.

Osäkra bestämningar har angivits inom parentes, vanligen antingen från norra eller södra skogslandskapet (N el S) i Östergötland eller nordligaste Småland. Om själva dateringen är osäker blir följaktligen även proveniensbestämningen osäker. Granvirke har teoretiskt goda förutsättningar men den är använd mycket mindre än tall samt undveks av dendrokronologerna på 1970 ovh 1980-talet då den var mer svårdaterad. Detta leder till ett glesare nätverk av kronologier. Gran som dateras av furuvirke i undersökningen är en stark indikation på gemensam proveniens.

Röda huset på backegatan, 30 prov V1-V15

Väggvirket på både bottenvåningen och övre våningen samtnockåsen dateras till **vinterhalvåret 1730/31**. Proveniensen är det nordliga skogsområdet undantaget prov V9. Märkligt nog går inte prov V2 och V3 att datera trots att de vid ett yttre påseende ser ut att vara lika. Rimligen har de en udda ståndort (obs skoglig term, mer lokala positioner).

Taklagsvirket samt utbyggnaden för förstugan V11- V15 dateras till **vinterhalvåret 1858/59**.

Taklagsvirket är kommet från ”norr” medan utbyggnadens virke har andra/annan källort.

Reveterade huset på Backegatan 28, prov V16-V27

Bottenvåningens väggvirke dateras till vinterhalvåret 1794/95, två prov samt juli 1771, ett prov.

Den senare kan/bör vara återanvänd eftersom den utgör tionde stockvarvet rimligen överst eller nära

överst i väggvirket. Prov V23 är taget i en utbyggnad från bottenvåningen, vars virke är avverkat **vinterhalvåret 1860/61**.

Övervåningen prov V21-V27 ej V23

Virket förefaller ha en disparat historia med endast en säker datering **vinterhalvåret 1857/58**, V24, vilken kan komma från en gemensam byggperiod med utbyggnaden av bottenvåningen. Två grantimmer förefaller vara avverkade vinterhalvåret 1814/15 (obs ej säker datering). Provtagningen bör kompletteras i byggnadsdelen. Proveniensen är norra Västergötland-Dalarna V23 och V24.

Södra Rännevalen 27, Prov V28-V33 ej 31

Samtliga prov, tagna på väggvirke visar att virket är avverkat under två **vinterhalvår 1753/54 och 1754/55**. Virket proveniens är ”söder” (för prov V28 kan detta inte avgöras säkert).

Beskrivning av tabellen ovan

”Dendroidentitetsnummer”, är en unik identitet för varje prov hanterade på laboratoriet.

”Antal år”, årsringar som är analyserade i vissa fall har det inte varit möjligt att mäta årsringsbredden, då har årsringarna räknats, vilket har markerats med ”+n”.

I samma kolumn förekommer någon gång noteringen ”ew” eller ”lw” dessa termer härrör från engelskans early wood (vårved) och late wood (sommarved) och beskriver graden av den yngsta/sista årsringens utveckling. Detta indikerar att virket är avverkat på sommaren.

”splint, vankant, bark” indikerar hur många årsringar som saknas i provet. Förutsatt att provet går att datera och man har vankant eller bark i provet så får man en årsexakt datering (extrema undantag finns). ”nära vankant” uppges när det finns indikationer om detta, till exempel i fältanteckningar eller om en sågskiva följer en naturlig kurvatur i rundvirket. Om vankant (den rundade avslutningen av virket där barken har försvunnit) saknas och splinten syns kan man beräkna fällningsåret med hjälp av splintstatistiken för olika trädslag och förhållanden. Vanligtvis används 17 ± 7 år på ek och en mer varierad bild på tall med en maximal variation på ± 20 år. Saknas splinten (”ej sp”) anges en så kallad ”efterdatering” (*terminus post quem*). Virket får då en äldsta möjliga datering. Teoretiskt kan virket vara hur ungt som helst men mer troligt handlar det om upptill några tiotal år senare avverkning än angivna efterdatering. Detta diskuteras vanligtvis i rapporten. Anges sp=0 menas splinten observeras utanför ytterst/yngsta årsring men årsringen är inte inmätt eftersom den inte är komplett.

”Datering av yttersta årsring i provet”, är alltid årsexakt vid en datering. Om provet inte kan korsdateras med en daterad dendrokronologisk serie anges ”ej datering”. Detta uppträder oftast vid ett litet årsringsantal (unga/snabbvuxna/kraftigt nedbrutna träd), udda trädslag (i Sverige är ek och tall bäst), för få prover från den undersökta konstruktionen, störd tillväxt etc.

”Beräknat fällningsår” här görs en beräkning utifrån dateringen av den yttersta årsringen i provet och hur många årsringar som beräknas saknas i provet. Felmarginalen som anges täcker mer än 95 procent av proverna. Finns barken eller vankanten kvar på provet ges dateringen påföljande vinterhalvår om inga andra noteringar har gjorts. Vinterhalvåret avser trädets viloperiod så att ingen årsringsbildning sker i stamvirket, viloperioden påbörjas normalt i augusti och pågår till maj söder om Norrlandsgränsen (ungefär Dalälven). Stamvirkets viloperiod blir succesivt längre mot fjällens trädgräns.